

A RÜGYES ÁG ALAKTANI VIZSGÁLATA

Megjelenés alapján:

- rejtett rügy (többnyire kéregbe süllyedt)
- félrejtett rügy (támasztólevél alapja veszi körül)
- szabad rügy (jól látható):
 - ülő
 - nyeles

Rügypikkelyek megléte alapján:

- fedetlen (csupasz) rügy (rügypikkely nincs)
- fedett rügy:
 - zárt rügy (rügypikkelyek teljesen fedik)
 - nyílt rügy (rügypikkelyek részben fedik)

Carpinus betulus L. Gyertyán. *Nyírfafélék cs. - Betulaceae.*

Hajtásrendszere szimpodiálisan gyarapodik (nincs csúcsrügy, csak végálló oldalrügy). A hajtástengely nóduszonként megtörik. A rügyek szórt állásúak, a vesszőhöz símulók. Alakjuk megnyúlt, hengeres, kihegyesedő, kissé meggörbült orsó. Kívülről 18-20 cserépszindely módjára elhelyezkedő rügypikkely borítja.

Coryllus avellana L. Közönséges mogyoró. *Nyírfafélék cs. - Betulaceae.*

Az egyéves hajtások pirosasbarnák, végük serteszzerűen mirigyszőrös. Az idősebb vesszők peridermája szürkésbarna. A valódi csúcsrügy hiányzik, mert a nyár folyamán leszárad (a végálló rügy mellett az egyik oldalon a levélripacs, a másik oldalon a csúcsrügy helye látható), tehát a hajtásrendszer szimpodiális. A rügyek két sorban, szórtan helyezkednek el, tojásdad-gömbölyűek, kissé lapítottak, fénylők, zöldesbarnák. Szabad, fedett, zárt rügyek. A vesszőkön feltűnőek a már ősze kifejlődött barkák, melyek kora tavasszal megnyúlva kiszórják a virágport. A női virágok a kettősbogás termős virágzatban, a zárt vegyesrügyekben vannak. Tavasszal, virágzáskor csupán a piros fonalas bibék nyúlnak ki a rügyből. A rügypikkelyek a csökevényes levélkezdemények párháiból szerveződnek. A fiatal lomblevelek erősen, ezüstösen szőrözöttek.

Acer negundo L. Kórislevelű v. zöld juhar. *Juharfélek cs. - Aceraceae.*

Hajtásrendszere több évig zöldesszürke (viaszréteg!) színű, monopodiális. Oldalági és a rügyek is keresztben átellenesek. Egyéves hajtásai egyenes növéské, hosszú, megnyúlt internódiummal. A legfelső internódium igen rövid és vékony csúcsrügyben zárul.

A zöldes színű, tojásdad rügyeket keresztben átellenes, selymesen szőrös rügypikkelyek borítják. Szabad, fedett, zárt rügyek, bennük vannak a páratlanul szárnyasan összetett lomblevélkezdemények.

Tilia cordata Mill. Kislevelű hárs. *Hársfafélék cs. - Tiliaceae.*

Hajtásrendszere szimpodiális. A hajtástengely nóduszonként megtörik. Az egyéves hajtások élénk sárgásbarnák. Az internódiumok megnyúltak. A szórtan eredő, három

rügypikkellyel borított rügyek tojásdadok, a szártól kicsit elállóak, többnyire sárgás-vagy barnáspiros színűek. Szabad, fedett, zárt rügyek. A levélripacsok kör alakúak.

Fraxinus excelsior L. Magas kőris. *Olajfafélék cs. - Oleaceae.*

Hajtásrendszere monopódiális elágazású. Éves vesszői a nádusokban lapított átmetszetűek. A hajtás csúcán kialakult csúcsrügy jóval fejlettebb, mint a mellette létrejött két oldalrügy. A csúcsrügyet keresztben átellenesen álló, négy, fekete színű, erősen bordázott, vastag rügypikkely borítja; az oldalrügyeket két rügypikkely takarja be.

Syringa vulgaris L. Közönséges orgona. *Olajfafélék cs. - Oleaceae.*

A hajtásrendszere részben monopódiális, részben azonban szimpódiális, mivel a csúcsrügyek igen gyakran csökevényesek. Ilyenkor a két végálló oldalrügy gyarapítja a hajtást, így kettősbogás átvillák alakulnak ki. Az egyévesnél idősebb ágak szürkésbarnák, felületén lenticellák láthatók. A noduszokon keresztben átellenesen, szabad, fedett, zárt rügyei vannak. Alakjuk tojásdad, csúcsuk kihegyesedő. A keresztben átellenes állású, négy sorba rendezett rügypikkelyek zöldesek, szélük vörösesbarna. A levélrügyekből a leveles hajtás alakul ki, a gyakran a hajtásvégeken fejlődő vegyesrügyek a virágzat kezdeményét is tartalmazzák.

Fagus silvatica L. Bükk. *Bükkfafélék cs. - Fagaceae.*

Hajtásrendszere fiatalon monopódiális elágazású, később szimpódiális. A hajtástengely náduszonként megtörik. A csúcsrügy karcsú és egyenesen áll. Az oldalrügyek is feltűnően hosszúak, keskenyen kihegyesedők, a tengelytől meredeken elállnak.

Sambucus nigra L. Fekete bodza. *Bodzafélék cs. – Caprifoliaceae.*

Hajtása monopódiális, eleinte zöldes, de idősebb korban szürkés, paraszemölcsös. A rügyek kúpos tojásdadok, szabad rügyek, zártak. A csúcsrügy gyakran elfagy, az oldalrügyeknél kisebb. Az oldalrügyek elállóak, sötétbarna pikkelyűek, mellettük gyakran mellérügyek találhatóak. Tavasszal korán kihajt. Vegyesrügyei nem oly feltűnőek, mint az ostorménfa esetén.

Viburnum lantana L. Ostorménfa. *Bodzafélék cs. - Caprifoliaceae.*

Hajtásrendszere monopódiális elágazású. Hengeres átmetszetű hajtástengelyeit szürkésbarna periderma borítja, amely a leváló csillagszöröktől lisztes tapintású. Kétféle alakú és szerkezetű rügye van: levélrügyei és vegyesrügyei. A levélrügyek (ilyen minden oldalrügy, de sokszor a csúcsrügy is) hosszúak, megnyúltak, hengeresek, szárhoz simulók, keresztben átellenesen helyezkednek el és lombleveles hajtás fejlődik belőlük. A rügyeket nem védi rügypikkely, hanem a belső, érzékeny részeket a tél hidege ellen a külső, még fejletlen, molyhos szőrözöttségű lomblevélkezdemények burkolják. Ezesetben szabad, csupasz rügyről beszélünk. A vegyes rügyek mindig csúcsi helyzetűek, szintén csupaszok; a levélkezdemények között jól megfigyelhető a bogernyő-virágzat zömök, korongalakú kezdeménye.

Ailanthus glandulosa Desf. Bálványfa. *Bálványfafélék cs. - Simaroubaceae.*

Hajtásrendszere szimpódiális. Hajtásait zöldesbarna periderma fedi. Rügyei szórt állásúak, lapos félgömb alakúak, viszonylag kicsinyek és a szívalakú nagy levélripacsok felületén a levélnyomnyalábok végződése félkörívben láthatók. A

rügyeket két-két transzverzális helyzetű, pikkelyszerű előlevél borítja. A rügyek húsosak, vörös színűek és szőrözetük szürkésbarna. A sűrűn álló csúcsközeleli rügyek közül csak a felsők fejlődnek oldalhajtássá, a mélyebben fekvők nem hajtanak ki.

Robinia pseudo-acacia L. Fehér akác. *Pillangós virágúak cs. - Fabaceae.*

Hajtásrendszere szimpodiális. Igazi csúcsrügyet itt nem találunk, mert a növekedési időszak befejeztével ez elpusztul és helyette a legfelső oldalrügy folytatja a további növekedést. Vesszőit barna periderma fedi, az idős szürkés lehet. A kissé kidomborodó levélripacsok szórt állásban helyezkednek el. A levélripacs két oldalán egy-egy fásodott, kihegyesedő tövis figyelhető meg, melyek a pálhalevelek módosultai, pálhatövisek. A levélripacs háromszög alakú, világossárga, s rajta edénynyaláb kilépési helye ismerhető fel. A ripacs domború felületén háromágú hasíték található, amelyből sárgásbarna, fényes szőrök nyúlnak ki. A levélripacs leválasztórétege alatt alakulnak ki többesével a rejtett rügyek, s tavasszal egyikük kifejlődve a háromágú hasítékot szétfeszíti, s így szabadra kerül. A levélripacs pajzsszerű maradványa alatt három rügyet láthatunk (szériális rügyek), leválási helye a levélripacs felett különösen erős fejlődésű (vegetatív jellegű) vesszőkön jól felismerhető.

Platanus acerifolia L. Juharlevelű platán. *Platánfafélék cs. - Platanaceae.*

Hajtásai szimpodiálisan fejlődnek. Idősebb ágait sötétszürke, a fiatalabbakat világos szürkésbarna periderma fedi. Ágrendszere egyrészt hosszúszártagú, másrészt rövidszártagú hajtásokból épül fel. Rügyei szórt állásban alakulnak ki, csúcsrügye elcsökevényesedett, helyét és szerepét a legfelső oldalrügy veszi át. Az oldalrügyek egy részéből rövidszártagú hajtások lesznek. A rügyeket a levéllap üreges része süvegszerűen teljesen betakarja (félre rejtett rügyek). A platán rügyei így módon csak ősszel, levélhullás után kerülnek szabadra. Rajtuk egyetlen, ún. rügyölelő pikkely van, mely az egész rügyet beburkolja; a platánrügy tehát fedett, zárt és alapi részét a lomblevél ripacsa gyűrűszerűen körülveszi.

Cornus mas L. Húsos som. *Somfélék cs. – Cornaceae.*

Ágrendszere részben közalapos, részben áltengelyes. Az egyéves vesszők zöldek, idősebb korban ágai szürkésesek. A fiatal hajtásokon karcsú, kihegyesedő, kúp alakú levélrügyek vannak. Szabad, fedett, zárt rügyek. Átellenesen álló, szőrözött rügypikkelyek borítják. A vegyesrügyek pikkelyei szintén keresztben átellenesek, a rügyek nagyobbak, gömb alakúak. Bennük a sárga, négytagú virágokból szerveződő egyszerű ernyős virágzat kezdeménye van, s ez korán tavasszal megjelenik.

Aesculus hippocastanum L. Vadgesztenye. *Vadgesztenyefélék cs. – Hippocastanaceae.*

Fiatal hajtásai is vastagok, barnásszürkék, világos paraszemölcsökkel. A rügyek keresztben átellenesen vannak, a csúcsrügy igen nagy, kúpos, hegyes, mindig vegyesrügy. A rügypikkelyek fénylők, barnák, különösen tavasszal gyantás ragadósak. A levélripacs nagy, pajzs alakú, a levélnyomnyalábok helye feltűnő.